

Категорія безробіття займає одне з найважливіших місць в аналізі ринку праці і є одним з основних індикаторів макроекономічної нестабільності. Запропоновані заходи боротьби з безробіттям у всіх країнах не можуть дати той же ефект, тому традиційними для кожної повинні стати стимулювання ділової активності, технологічне переозброєння і забезпечення самозайнятості населення.

Наук. керівн. Пономаренко О. О.

Література: 1. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л. І. Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110–113. 2. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні / О. Пазюк, О. Пономарьова // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 2. – 10 с. 3. Савченко А. Г. Макроекономіка : підручник / [А. Г. Савченко, Г. О. Пухтавич, О. М. Тітьонко] ; під ред. Л. Л. Щербатенка. – К. : Либідь, 1999. – 288 с. 4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Базилевич В. Макроекономіка : підручник / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик. – К. : Знання, 2006. – 623 с. 6. Кисільова Т. Безробіття як макроекономічний показник. Досвід Києва. / Т. Кисільова // Довідник економіста. – 2007. – № 4. – 43 с.

УДК 331.5(477):[330.322:330.341.1]

Столяренко В. В.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено теоретичні положення ринку праці. Проаналізовано механізм функціонування ринку праці та вплив інновацій та інвестицій на підвищення ефективності його роботи. Розкрито проблеми інноваційної діяльності в Україні та показано шляхи їх вирішення. Досліджено вплив інновацій на зайнятість населення.

Аннотация. Исследованы теоретические положения рынка труда. Проанализирован механизм функционирования рынка труда и влияние инноваций и инвестиций на повышение эффективности его работы. Раскрыты проблемы инновационной деятельности в Украине и показаны пути их решения. Исследовано влияние инноваций на занятость населения.

Annotation. The theoretical principles of the labor market were researched. The mechanism of functioning of the labor market and the impact of innovation and investment on the improvement of its efficiency were analysed. The problems of innovation activity in Ukraine were described and solutions to them were offered. The effect of innovation on employment of the population was studied.

Ключові слова: ринок праці, інвестиції, інновації, робоча сила, фінансування, розвиток.

У промислово розвинутих країнах світу останнім часом відбулися зміни факторів економічного зростання. Основними факторами зростання стали такі, що забезпечують інноваційний розвиток кожної країни. На сучасному етапі вагома роль відводиться ринку праці, який узгоджує попит та пропозицію робочої сили, забезпечує економіку країни необхідною робочою силою та контролює процес працевлаштування населення.

Інвестиційні ресурси – головний фактор будь-якого економічного процесу. Інвестиції в поєднанні з інноваціями дають такий ефект, який дозволяє збільшити кількість робочих місць та обсяг виробленої продукції.

Питаннями інвестиційно-інноваційної політики та інноваційного розвитку держави займалися багато науковців, зокрема: Борщ Л. М., Кузьмін О. Є., Гаман М. В., Попович А. С. та ін. Більшість із них стверджують, що саме від державної політики залежить інноваційний розвиток економіки [1, с. 258]. Проблеми та перспективи ринку праці досліджували такі науковці, як: В. Герасемчук, І. Дзюба, І. Кравченко та ін. Вони розглядають питання, що стосуються сучасного стану ринку праці в Україні та проблем його розвитку [2].

Метою статті є дослідження теоретичних положень "ринку праці"; виявлення впливу інновацій та інвестицій на підвищення ефективності ринку праці; виявлення проблем на сучасному ринку праці, а також розробка шляхів їх подолання.

Поняття "ринку праці" виражає найбільш глибоку суть товарно-грошових відносин. Сьогодні більшість науковців під ринком праці розуміють стрімку систему, що включає в себе комплекс соці-

альних та трудових відносин із приводу умов використання й обміну робочої сили на життєві засоби, і механізм його самореалізації, який функціонує на основі інформації, яка надходить у вигляді змін заробітної плати.

Також ринку праці властиві деякі особливості: належить до ресурсних ринків, тобто продавцями послуг є домогосподарства, економічно активне населення, а покупцями – урядові та неурядові інститути; робоча сила є товаром особливого виду; заробітна плата – основний дохід більшості працівників, що визначає якість робочої сили, а головне – її вартість і ціну.

Однією з найгостріших проблем ринку праці України є загроза скорочення трудового потенціалу та рівня зайнятості населення. Фінансово-економічна криза в нашій країні ще більше загострила цю проблему. У першу чергу, це проявилось у скороченні чисельності економічно активного населення у 2009 та 2010 роках, що до цього стабільно зростало (на 11 % у 2009 р. та 0,5 % у 2010 р.).

Разом із тим, показник рівня економічної активності населення, віком 15 – 70 років, у 2009 р. залишився приблизно на рівні 2008 р., а у 2010 р. він навіть зріс на 0,5 % [2]. На даний момент, рівень економічної активності населення України залишається нижчим, ніж для країн ЄС, де він склав у 2010 р. 64 % і значно менший від економічно розвинутих країн Європи, наприклад, Німеччини (71,1 %), Японії (70,1 %) [2].

Якщо розглядати період з 2005 р. по 2010 р., то рівень економічної активності населення в Україні зріс на 2,4 %. При цьому зростання цього показника для жінок та сільського населення відбулось вищими темпами (на 2,8 та 5,14 % відповідно).

Це явище можна пояснити рядом демографічних та соціальних причин. Перший чинник – стрімкі темпи скорочення сільського населення щодо його активної частини та переселення частини населення з міст до села.

Ще однією причиною є подальша зміна уявлень про місце і роль жінки в українському суспільстві. Оскільки сучасна українська жінка все більше уваги приділяє реалізації себе у професійній сфері, значно зросла цінність фінансової незалежності у суспільній свідомості. Крім того, українські жінки довше живуть (в середньому на 12 років), довший період часу зберігають працездатність та мають менший рівень доходів і пенсій, це спонукає їх до активної трудової діяльності, у тому числі навіть після досягнення пенсійного віку. Усі ці факти зумовлюють більш швидкі темпи зростання рівня економічної активності серед жінок, ніж серед чоловіків.

Слід зазначити, що на ринку праці більш активними все ще залишаються чоловіки [3, с. 122]. Економічна криза, яка розпочалася наприкінці 2008 року, призвела до значного погіршення ситуації на вітчизняному ринку праці: зростання безробіття населення та зниження рівня зайнятості.

На початку 2009 року відбувся сплеск офіційних звільнень працівників, що призвело до стрімкого зменшення зайнятості працівників. Ті, хто не втратив роботу, в більшості випадків зіткнулися з підвищенням інтенсивності праці, а також зі скороченням розмірів заробітної плати та зростанням заборгованості з її виплати.

Зниження рівня зайнятості у 2009 р. відбувалось у всіх регіонах країни, але найбільше воно спостерігалось у Сумській, Донецькій та Закарпатській областях. Найвищий рівень зайнятості у 2009 р. традиційно залишався у м. Києві (63,1 %) та м. Севастополь (61,1 %), а найнижчий – у Івано-Франківській (51,9 %) та Тернопільській (52,9 %) областях України [2].

Зменшення кількості зайнятих у 2009 р. найбільше спостерігалось у сферах будівництва та сільського господарства. Водночас у сфері транспорту і зв'язку, охороні здоров'я, операціях із нерухомим майном, діяльності домашніх господарств відбулось деяке збільшення обсягів зайнятості [2].

У 2012 р. за попитом і пропозицією роботи на ринку праці України домінували м. Київ, містамільйонники та індустріальні регіони. Більшість оголошень про роботу традиційно припали на столицю (56 % вакансій).

Ще третина вакансій були розміщені в кількох ключових регіонах – Донецьку (7 %), Дніпропетровську (6 %), Харкові (5 %), Одесі (4 %), АР Крим та Львові (по 3 %).

На 19 інших регіонів України припало менше 14 % пропозицій роботи. Структура вакансій демонструє загальносвітову тенденцію в економіці: роботодавці шукають тих, хто буде продавати [4, с. 10].

Інновації активно впливають на структуру виробництва та зайнятість населення. Особливо відчутним є їх вплив у містах де переважна кількість населення зайнята на одному чи двох підприємствах. Технічна модернізація цих підприємств не лише змінює структуру персоналу, а й сприяє зростанню безробіття. Оскільки при технічному оновленні на підприємстві виникає необхідність зупинки на певний час виробничого процесу для заміни застарілого обладнання. У цей час у виробництві на підприємстві буде задіяна лише невелика частина того персоналу, завданням яких буде установка нових технологій. Інша частина працівників або знаходиться в стані безробіття, або перебуває на перепідготовці. Тому, розробляючи програму інноваційного розвитку, слід обов'язково враховувати її соціальні наслідки з тією метою, щоб попередити масове вивільнення працівників та зменшити період їх знаходження в стані вимушеного безробіття.

Відомо, що інвестиції є найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності як на мікро-, так і на макrorівні. Чим масштабніші обсяги інвестицій і вища ефективність їх використання, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються позитивні ринкові перетворення, науково-технічна та інноваційна сфера отримує необхідний ресурс і належно виконує функцію джерела економічного зростання. У протилежному випадку надто складно подолати проблеми інвестиційної сфери, які існують в Україні і без вирішення яких неможливо забезпечити стратегію інноваційного прориву і модернізацію національної економіки. Рівень наповненості фінансової системи інвестиційними ресурсами відтворює, з одного боку, загальний стан економіки, а з іншої готовність фінансової системи до переміщення вільних коштів на реалізацію масштабних проектів. В Україні брак інвестування значно обмежив перспективи довгострокового економічного зростання. Існує декілька джерел фінансування: бюджетні кошти, власні кошти підприємств, кошти іноземних інвесторів, внутрішні й зовнішні

запозичення (кредит, акції, облігації). Державні кошти в Україні коливаються в обсязі 10 % інвестицій в основний капітал, найбільшу питому вагу становлять кошти національних підприємств (50 – 60 %) та кредити банків, які зростають (17 %). У майбутньому в Україні планується скорочення фінансування науково-технічної та інноваційної сфери. В Україні цей показник зменшився до 1 %. Водночас у ЄС показник наукоємності ВВП у середньому становить 1,9 %, США і Німеччині – 2,7 %. Також слід зазначити, що близько 80 % українських промислових підприємств зовсім не займаються інноваційною діяльністю [5, с. 254–255].

Дотепер практично не реалізовувались основні засади державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи. Таке нехтування важливими питаннями призвело до зниження рівня технологічного та інноваційного потенціалу національної економіки, втрачаються перспективи забезпечення його розширеного відтворення, знижується конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників.

Відповідно до статистичних даних, рівень інноваційної активності українських підприємств є порівняно невисоким. Загалом 2005 – 2012 рр. характеризуються незначними коливаннями частки інноваційно-активних підприємств у межах 11 – 14 % [5, с. 256].

Порівнюючи з 90-ми роками ХХ ст., Україна значною мірою втратила свій інноваційний потенціал і відстала від країн Східної Європи: у 1990 р. частка підприємств, що займаються розробкою і провадженням нової або вдосконаленої продукції, становила 60 – 70 %, а до 2005 р. вона скоротилася до 12 %, порівняно з 70 % у розвинених країнах, 30 % у Польщі [1, с. 254].

Упродовж досліджуваних років витрати на дослідження, розробку, придбання та впровадження інновацій зростали до 2008 р. і досягли позначки 17 694 млн грн, однак у 2009 та 2011 роках відбулося різке скорочення витрат, потім у 2012 році фінансування інновацій зросло (рисунок).

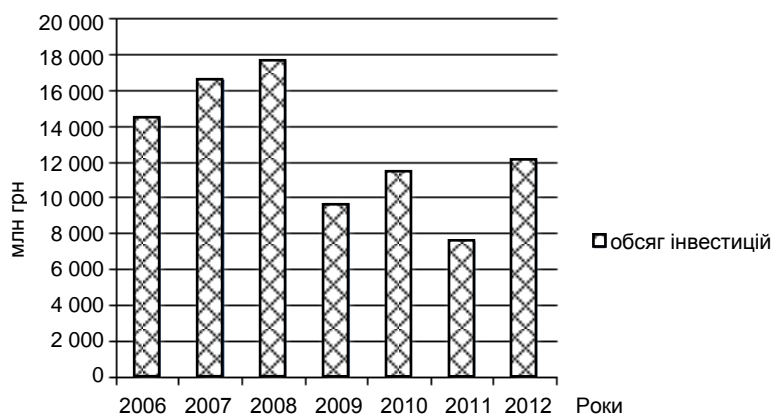

Рис. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні впродовж 2006 – 2012 років

Україна є доволі пасивною у фінансуванні інноваційного розвитку, за рахунок державних коштів фінансуються лише 1 – 2 % інноваційних процесів в економіці.

Так, у Японії на науку виділяють 3,06 % ВВП, у США – 2,84 %. В Україні ж, відповідно до Закону "Про наукову діяльність", на наукові дослідження повинно виділятися 1,7 % ВВП, а реальне фінансування далеко не відповідає цим нормам [1, с. 256]. На фоні загального погіршення основних соціально-економічних показників перед інвестиційно-інноваційною сферою економіки України особливо важливими постають проблеми залучення та утримання вітчизняних та іноземних інвестицій у пріоритетних сферах.

Фінансування інновацій в Україні здійснюється переважно за рахунок власних коштів підприємств.

Отже, на сучасному етапі інноваційний розвиток України має численні недоліки, які заважають економічному розвитку держави. Для того щоб покращити свій інноваційний потенціал, Україна повинна забезпечити належні умови реалізації інновацій в економіці. Для цього потрібно поставити за мету такі пріоритети: стимулювання інноваційної активності підприємництва, системний підхід в управлінні інноваційним розвитком, підвищення конкурентоспроможності інноваційної системи на світовому ринку.

Для покращення рівня інноваційного розвитку Україна повинна дотримуватися всіх цих пунктів та активно залучати іноземні інвестиції, адже вони прискорять її розвиток.

Отже, ринок праці виражає найбільш глибоку суть товарно-грошових відносин. Під ним розуміють стрімку систему, що включає в себе комплекс соціальних та трудових відносин із приводу умов використання й обміну робочої сили на життєві засоби, і механізм його самореалізації, який функціонує на основі інформації, яка надходить у вигляді змін заробітної плати.

Інновації активно впливають на ринок праці. Особливо відчутним є їх вплив у містах, де переважна кількість населення зайнята на одному чи двох підприємствах. Технічна модернізація цих підприємств не лише змінює структуру персоналу, а й сприяє зростанню безробіття. А інвестиції відіграють важливу роль у інноваційному оснащенні підприємств та заводів, оскільки вони є найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності як на мікро-, так і на макрорівні. Чим масштабніші обсяги інвестицій і вища ефективність їх використання, тим швидше здійснюються позитивні ринкові перетворення, науково-технічна та інноваційна сфера отримує необхідний ресурс і належно виконує функцію джерела економічного зростання.

Безперечно, що низький рівень інноваційної діяльності у промисловості України не сприяє піднесенню її конкурентоспроможності на світовому ринку, у тому числі і європейському. Для того щоб покращити своє становище, Україна повинна дотримуватися певних стандартів та стратегій. Адаже в даному питанні розглядаються інтереси всієї держави.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Вермінська О. М. Проблеми та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку України / О. М. Вермінська, П. А. Гориславець // Інститут підприємства НУ "Львівська політехніка". – 2010. – С. 258–262. 2. Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>. 3. Кочума І. Ю. Стан зайнятості та безробіття в Україні на сучасному етапі / І. Ю. Кочума // Фінансовий простір. – 2011. – № 3. – С. 119–126. 4. Риннок праці України: тренди – 2012 // Людина і праця. – 2013. – № 1. – С. 10. 5. Арутюнян С. С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період / С. С. Арутюнян, Р. Р. Арутюнян // Інвестиції та інновації. – 2010. – № 33. – С. 253–257.

Солоніченко К. О.

УДК 339.137

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НЕЦІНОВА КОНКУРЕНЦІЯ ТА РИНКИ НЕДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Анотація. Розкрито поняття і причини виникнення недосконалої конкуренції, її вплив на поведінку фірми і на економіку в цілому. Охарактеризовано різні моделі ринків залежно від рівня конкуренції на них, а також наведено нецінові методи конкуренції суб'єктів ринкових відносин.

Аннотация. Раскрыты понятия и причины возникновения несовершенной конкуренции, ее влияние на поведение фирмы и на экономику в целом. Охарактеризованы различные модели рынков в зависимости от уровня конкуренции на них, а также приведены неценовые методы конкуренции субъектов рыночных отношений.

Annotation. The article reveals the concepts and causes of imperfect competition and its impact on the behavior of firms and the economy in general. Different market models were characterized based on the level of competition on them, and non-price competition methods of market economy entities were described.

Ключові слова: конкуренція, нецінова конкуренція, диференціація товарів, конкурентоспроможність.

На сьогодні конкуренція відіграє основну роль у розвитку економіки будь-якої країни. Система конкуренції – частина ринкової економіки, розвиток якої дає можливість забезпечити підйом економіки, підвищити продуктивність праці і на рівних брати участь у світовій економіці та міжнародних організаціях.

Метою статті є узагальнення та систематизація теоретичних уявлень про недосконалу конкуренцію, дослідження видів і тенденцій у розвитку відносин конкуренції, її місця і ролі в економіці.

Конкуренція, яка тією чи іншою мірою пов'язана з помітним обмеженням вільного підприємництва, називається недосконалою. Під недосконалою конкуренцією розуміється ринок, при якому не виконується хоча б одна з умов чистої конкуренції.

Недосконала конкуренція визначається таким чином:

- ринок, на якому не дотримується хоча б одна з ознак досконалої конкуренції;
- характеристика ринку, де два або більше продавців, володіючи деяким (обмеженим) контрролем над ціною, змагаються між собою за реалізацію;
- ринки, на яких або покупці, або продавці беруть у розрахунок свою здатність впливати на ринкову вартість [1].

Недосконалу конкуренцію прийнято поділяти на три основні типи: монополістична конкуренція, олігополія і монополія. Монополія – найбільш яскравий прояв недосконалої конкуренції. Всеволоддю монополіста допомагає унікальність (незамінність) продукції останнього. Олігополія – це структура ринку, на якому діють нечисленні продавці. Дуже суттєві бар'єри перешкоджають проникненню в галузь нових фірм. Олігополістичні фірми використовують в основному методи нецінової конкуренції. Недосконала конкуренція існувала протягом багатьох століть, але особливо загострилася в кінці XIX – початку XX століття у зв'язку з утворенням монополій. Професор П. Самуельсон особливо підкреслює цю обставину: "Економіці великого виробництва, можливо, притаманні певні фактори, що ведуть до монополістичного змісту організації бізнесу. Це особливо наочно проявля-